

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

*Traducere neoficială a variantei engleze a hotărârii,
efectuată de către asociația obștească „Juriștii pentru drepturile omului”*

SECȚIUNEA A PATRA

CAUZA CIORAP c. MOLDOVEI

(Cererea nr. 12066/02)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

19 iunie 2007

DEFINITIVĂ

19/09/2007

*Această hotărâre va deveni definitivă în modul stabilit de articolul 44 § 2 al
Convenției. Ea poate fi subiect al revizuirii editoriale.*

În cauza Ciorap c. Moldovei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a Patra), întrunită în cadrul unei Camere compuse din:

Sir Nicolas BRATZA, *Președinte*,

DI J. CASADEVALL,

DI G. BONELLO,

DI K. TRAJA,

DI S. PAVLOVSKI,

DI L. GARLICKI,

Dra L. MIJOVIĆ, *judcători*,

și dna F. ARACI, *Grefier adjunct al Secțiunii*,

Deliberând la 29 mai 2007 în ședință închisă,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la acea dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 12066/02) depusă împotriva Republicii Moldova la Curte, în conformitate cu prevederile articolului 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale („Convenția”), de către dl Tudor Ciorap („reclamantul”), la 5 decembrie 2001.

2. Reclamantul, căruia i s-a acordat asistență judiciară, a fost reprezentat de către dl V. Iordachi de la „Juriștii pentru drepturile omului”, o organizație non-guvernamentală cu sediul la Chișinău. Guvernul Republicii Moldova („Guvernul”) a fost reprezentat de către Agentul său, dl V. Pârlog.

3. Reclamantul s-a plâns în temeiul articolului 3 al Convenției (condiții inumane de detenție și alimentare silită), în temeiul articolului 6 § 1 (accesul la o instanță în ceea ce privește alimentarea sa silită), în temeiul articolului 8 (cenzurarea corespondenței și dreptul de a se întâlni cu familia sa în condiții de confidențialitate) și în temeiul articolului 10 (accesul la regulamentul intern al izolatorului de detenție provizorie).

4. Cererea a fost repartizată Secțiunii a Patra a Curții (articolul 52 § 1 al Regulamentului Curții). La 11 octombrie 2005, o Cameră a acelei Secțiuni a declarat cererea parțial inadmisibilă și a decis să comunice Guvernului restul pretențiilor. În conformitate cu prevederile articolului 29 § 3 al Convenției, ea a decis examinarea fondului cererii concomitent cu admisibilitatea acesteia.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

5. Reclamantul s-a născut în anul 1965 și locuiește în Chișinău.

6. Faptele cauzei, așa cum au fost prezentate de părți, pot fi rezumate în felul următor.

7. Reclamantul activa în cadrul organizației non-guvernamentale „Amnistia Socială”, specializată în acordarea asistenței juridice persoanelor private de libertate. El pretinde că, în urma activității lui, a devenit ținta persecuției. În două proceduri, el a fost acuzat de comiterea mai multor infracțiuni grave de escrocherie. Reclamantul este invalid de gradul doi și a fost diagnosticat cu „schizofrenie mozaică”.

1. Condițiile de detenție

8. La 23 octombrie 2000, reclamantul a fost reținut. La 6 noiembrie 2000, el a fost transferat în Izolatorul Anchetei Preliminare al Ministerului Justiției (cunoscut, de asemenea, ca Închisoarea nr. 3 care a fost, ulterior, redenumită Închisoarea nr. 13) din Chișinău. El a stat unele perioade de timp în Spitalul Penitenciar Pruncul. El a fost condamnat pentru comiterea câtorva infracțiuni, dar continuă să se afle în stare de arest preventiv cu privire la alte acuzații.

9. Potrivit reclamantului, condițiile de detenție erau inumane. În special, el s-a referit la supraaglomerarea celulelor (care uneori însemna 2-3 deținuți pentru fiecare 2 m² de spațiu), însoțită de faptul că deținuții cu boli infecțioase, precum tuberculoza, erau ținuti împreună cu alți deținuți, în special în timpul grevelor foamei; prezența insectelor parazitare; lipsa ventilației corespunzătoare și a accesului la lumina naturală; condițiile sanitare rudimentare, care nu permiteau intimitatea; sunetul puternic al radioului, care era pornit continuu între orele 07.00 și 22.00; precum și cantitatea și calitatea foarte proaste a hranei servite. Până la 27 mai 2005, electricitatea și apa rece erau disponibile doar timp de câteva ore pe zi. Reclamantul a descris rația sa alimentară pentru o zi ca fiind formată din 100 de grame de terci din ovăz, servit de două ori pe zi, și o supă compusă în mare parte din apă la prânz și 400 de grame de pâine pentru întreaga zi. În susținerea pretenției sale cu privire la supraaglomerarea celulei, el a adus ca exemplu transferarea sa la 2 august 2001 în celula nr. 11, pe care el a împărțit-o cu alte cinci persoane, deși acolo erau disponibile doar două lavițe. El a pretins că, din cauza insuficienței paturilor, el a trebuit să doarmă pe podea și că a avut acces la lumina electrică doar șase ore pe zi. Un alt exemplu a fost detenția sa în celula nr. 17a, în care erau deținute 10 persoane într-un spațiu de 12 m².

10. Reclamantul a făcut referire la raportul Comitetului pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante („CPT”) pentru anul 2004 (a se vedea paragraful 47 de mai jos) și la raportul Ministerului

Justiției cu privire la condițiile de detenție din Închisoarea nr. 13 (a se vedea paragraful 43 de mai jos).

11. Potrivit reclamantului, el s-a plâns diferitor autorități cu privire la condițiile sale de detenție. Acest lucru a fost contestat de Guvern. Reclamantul a prezentat răspunsuri ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare și Departamentului Ordine Publică al Ministerului Afacerilor Interne, care se refereau *inter alia* la condițiile de detenție a reclamantului. Suplimentar, el a prezentat copii ale plângerilor sale adresate Guvernului și administrației Închisorii nr. 3, în care el, de asemenea, s-a plâns de condițiile de detenție. În scrisoarea sa din 29 decembrie 2003, Departamentul Instituțiilor Penitenciare a recunoscut că Închisoarea nr. 3 era „supraaglomerată periodic”, ceea ce ducea la creșterea răspândirii pediculozei și a bolilor de piele. Prezența insectelor parazitare a fost, de asemenea, confirmată, deși nu a fost primită nicio plângere din partea deținuților cu privire la acest fapt. În 2002-2003, în închisoare a fost făcută o dezinfecție majoră.

12. Într-o scrisoare din 17 februarie 2002 adresată administrației închisorii, reclamantul s-a plâns de absența paturilor în celula nr. 72, unde el era deținut în acel moment, și că deținuții trebuiau să doarmă pe lavițe din lemn. El s-a referit la accesul limitat la lumina naturală și aer curat datorită jaluzelelor metalice, care acopereau fereastra, și la prezența mirosurilor puternice și a umezelii, precum și la prezența insectelor parazitare care nu-i permiteau să doarmă. Într-o scrisoare din 26 mai 2002, reclamantul s-a plâns de transferul lui pentru zece zile în celula nr. 7, unde a fost deținut singur, care era foarte umedă și care i-a cauzat temerea că ar putea să se îmbolnăvească de tuberculoză. În plus, lui nu i s-a dat mâncare timp de trei zile, iar în celulă erau rozătoare. Acolo nu era mobilă, cu excepția unui pat, care era ridicat la perete pe parcursul zilei, reclamantul fiind nevoit să stea pe podeaua goală din beton. Acolo nu era fereastră, el având lumină electrică doar 5-6 ore pe zi, în restul timpului el aflându-se în întuneric total. El a cerut să fie vizitat de un medic și să fie transferat într-o altă celulă. Se pare că reclamantul nu a primit niciun răspuns la aceste două plângeri, iar Guvernul nu le-a comentat. În „jurnalul său cu privire la greva foamei”, reclamantul a notat transferul său la 2 august 2001 în celula nr. 11 și prezența acolo a încă cinci persoane.

13. Potrivit unei scrisori a Ministerului Justiției din 25 noiembrie 2005, reclamantul a fost deținut în celulele nr. 2, 17a, 53, 70a, 84, 89 și 116, toate având 8-12 m². Nu a fost specificat numărul persoanelor care puteau fi deținute în acele celule și nu au fost date detalii cu privire la numărul persoanelor care au fost de fapt deținute în acele celule împreună cu reclamantul. Singura excepție a fost celula nr. 116, unde reclamantul a fost deținut în perioada prezentării observațiilor (13 decembrie 2005), care măsoară 10 m² și în care era deținută încă o persoană. Într-o scrisoare din 13 noiembrie 2005, adresată unei alte persoane deținută în aceeași celulă, nr. 116, Procuratura Generală a declarat că „toate persoanele deținute în acea celulă au pat și lenjerie de pat”. Înregistrarea video prezentată de Guvern arăta două lavițe în celulă, una din ele

fiind plasată în partea opusă veceului. Potrivit Guvernului, electricitatea și apa rece erau în permanență disponibile și exista lumină naturală în fiecare celulă. Reclamantul avea dreptul la o baie pe săptămână. Hrana era servită în conformitate cu reglementările relevante adoptate de Guvern și includea carne și pește „în funcție de disponibilitate”. Deținuții puteau cumpăra mâncare de la magazinul local și li se permitea să primească colete din afară. În plus, reclamantul a fost tratat de multe ori de diferiți medici ca rezultat al grevelor foamei ținute de el și automutilării, el beneficiind de condiții mai bune în spitalul penitenciar.

2. Alimentarea silită

(a) Alimentarea silită a reclamantului

14. Reclamantul a început greva foamei la 1 august 2001 ca rezultat al pretinselor încălcări ale drepturilor sale și celor ale familiei sale. Deoarece niciun procuror nu a venit să discute cu el despre pretinsele încălcări timp de două săptămâni, în noaptea de 14 august 2001 el și-a tăiat venele și și-a dat foc. El a fost supus tratamentului și a fost ulterior alimentat silit de mai multe ori. Reclamantul a prezentat „jurnalul său cu privire la greva foamei” în care el a notat datele și modul în care a fost alimentat silit, starea sănătății sale în perioada în cauză și transferurile sale în diferite celule. Reclamantul a scris că el a cerut să fie alimentat intravenos în locul alimentării cu un tub stomacal.

15. Ca urmare a plângerii reclamantului, la 13 septembrie 2001, medicul de serviciu a stabilit diagnoza preliminară: „hernie intermusculară inghinală din dreapta?”. La 14 septembrie 2001, un chirurg a stabilit diagnoza: „abces de legătură a peretelui anterior?”. A fost prescris un tratament, însă reclamantul a refuzat să-l urmeze. El a susținut că, în urma refuzului său de a urma tratamentul prescris la 14 septembrie 2001, el a fost transferat pentru câteva zile într-o celulă întunecoasă, rece, umedă și nemobilată, unde a fost deținut singur.

16. Psihiatrul închisorii, care l-a examinat pe reclamant la câteva zile după incidentul din 14 august 2001, a declarat în instanța de judecată că el a constatat că reclamantul era perfect conștient de consecințele acțiunilor sale, explicându-le că aceasta reprezintă unica măsură de protest împotriva limitării abuzive a drepturilor sale. Medicul a adăugat că el a fost presat să semneze un document prin care reclamantul să fie declarat bolnav mintal, ceea ce el a refuzat să facă. În august-septembrie 2003, reclamantul a fost supus tratamentului staționar după ce el a fost diagnosticat *inter alia* cu psihopatie mozaică.

17. Într-un răspuns adresat avocatului reclamantului, administrația închisorii a confirmat că reclamantul a început greva foamei la 3 august 2001 și că în aceeași zi el a fost supus unei examinări medicale. La 15 august, reclamantul și-a tăiat venele și și-a dat foc, dar a fost imediat supus unui tratament medical. La 23 august, un medic a constatat că starea sănătății reclamantului era relativ satisfăcătoare. La 24 august, un medic a constatat că starea sănătății reclamantului se deteriora și a dispus alimentarea lui silită. El a fost alimentat

silit de 7 ori, inclusiv la 28 august, 3, 5, 6, 7 și 10 septembrie 2001. La 14 septembrie 2001, reclamantul a fost transferat într-un spital penitenciar, iar el a sistat greva foamei la 4 octombrie 2001. Alimentarea silită a fost efectuată în temeiul articolului 33 al Legii cu privire la arestarea preventivă (a se vedea paragraful 40 de mai jos) și al unei instrucțiuni speciale (a se vedea paragraful 41 de mai jos). Această instrucțiune nu a fost publicată, însă se pare că reclamantul cunoștea conținutul acesteia, deoarece el a menționat-o în „jurnalul său cu privire la greva foamei”. Regulamentul închisorii, de asemenea, nu a fost publicat, însă el nu conținea nicio prevedere cu privire la alimentarea silită. La 23 decembrie 2003, o copie a regulamentului a fost, ca excepție, trimisă reclamantului.

18. Potrivit documentelor prezentate de Guvern, reclamantul a fost escortat la 4 și 13 septembrie 2001 în instanța de judecată. Reclamantul a notat în „jurnalul său cu privire la greva foamei” că el nu a fost hrănit la 4 și 13 septembrie 2001, deoarece la acele date el a fost dus în instanța de judecată. În răspunsul la cererea Curții de a prezenta toate documentele medicale relevante cu privire la alimentarea silită a reclamantului, inclusiv rezultatele tuturor testelor medicale făcute, Guvernul a prezentat următoarele documente: câteva tipuri de investigații medicale ale stării sănătății reclamantului, care au fost efectuate după 11 septembrie 2001, inclusiv analizele de sânge și urină, electrocardiograma și alte analize. Potrivit registrului cu privire la vizitele medicului de serviciu, starea sănătății reclamantului era satisfăcătoare pe parcursul perioadei 1-21 august 2001. La 23 august 2001, medicul de serviciu a constatat că starea sănătății reclamantului era „relativ satisfăcătoare”, însă el a considerat că reclamantul nu era în stare să participe la acțiuni de urmărire penală, plângându-se de slăbiciune generală și amețeli. La 24 august 2001, medicul de serviciu a notat „alimentarea silită a fost administrată în conformitate cu instrucțiunea (lapte 800 ml, zahăr 50 g)”. Înscrieri similare au fost făcute la 28 august 2001, 3, 5, 6, 7 și 10 septembrie 2001. La câteva din aceste date, medicul de serviciu a notat că starea sănătății reclamantului era „relativ satisfăcătoare”, în timp ce la 5 septembrie 2001 ea era „satisfăcătoare”. La 5 și 7 septembrie 2001, nu a fost notată nicio indicație cu privire la natura și hrana administrată.

(b) Procedurile judiciare cu privire la alimentarea silită a reclamantului

19. În octombrie 2001, reclamantul a depus o plângere cu privire la alimentarea sa silită, precum și la durerea și umilința care i-au fost cauzate prin acest procedeu. El a descris procedeul în felul următor: el era întotdeauna încătușat, chiar dacă el niciodată nu s-a opus fizic alimentării silită, ci pur și simplu a refuzat să accepte hrana ca o formă de protest. Personalul închisorii îl forța să deschidă gura prin tragerea lui de păr, apucându-l de gât și călcându-l pe picioare până când nu mai putea rezista durerii și deschidea gura. După aceasta, gura lui era fixată într-o poziție deschisă cu ajutorul unui instrument metalic. Limba era trasă din gură cu ajutorul unui clește metalic, care, potrivit

reclamantului, de fiecare dată provoca amorțirea limbii și sângerarea ei. Un tub tare era introdus în stomac, prin care se scurgea mâncarea lichidă, provocând, ceva mai târziu, o durere acută. După înlăturarea instrumentului metalic din gură, el sângera, limba era amorțită și el nu putea vorbi. Instrumentele folosite pentru alimentarea sa silită nu erau de unică folosință și nu aveau un înveliș moale de protecție pentru a preveni durerea și infectarea.

20. Potrivit declarațiilor martorului C.S., o infirmieră care a fost prezentă în timpul alimentării silită a reclamantului, făcute în instanța de judecată, reclamantul nu întotdeauna a opus rezistență alimentării silită și în aceste cazuri nu a fost necesară încătușarea lui, însă aceasta era o procedură obligatorie pe care ea o considera dureroasă, dar necesară pentru a salva vieți omenești. B.A., un terapeut care personal l-a alimentat silit pe reclamant, a declarat în instanță că, uneori, hrana introdusă „nu corespundea instrucțiunii”.

21. V.B., un deținut din același izolator, a declarat în instanța de judecată că el a văzut sânge pe reclamant și pe alți deținuți după ce aceștia au fost alimentați silit. Reclamantul a cerut să fie alimentat cu lapte sau să-i fie date vitamine prin picurătoarea intravenoasă. De asemenea, el a prezentat copii ale deciziilor de a-l plasa singur în celulă pentru perioade de 10 zile pentru grevele foamei la 22 aprilie și 15 octombrie 1994, 19 și 28 iulie, 21 august, 31 octombrie, 24 noiembrie și 4 decembrie 1995. Ultima sancțiune menționa că reclamantul „a continuat să refuze categoric să accepte hrana”.

22. La 4 noiembrie 2001, Judecătoria sectorului Centru a refuzat să examineze cererea de chemare în judecată a reclamantului, deoarece ea nu a fost depusă cu respectarea procedurii. La 18 februarie 2002, aceeași instanță a refuzat din nou examinarea cererii reclamantului pe același temei. La 25 aprilie 2002, Tribunalul Chișinău a casat această încheiere și a dispus o nouă examinare a cauzei, constatând că reclamantul, în calitate de deținut, nu putea să respecte pe deplin formalitățile și că caracterul specific al cererii sale de chemare în judecată justifica examinarea cauzei sale în fond.

23. La 7 noiembrie 2002, Judecătoria sectorului Centru a respins cererea lui de chemare în judecată ca neîntemeiată. Instanța s-a bazat pe legalitatea alimentării silită și a calificat refuzul reclamantului de a se alimenta drept încălcare a regulilor de detenție. La 30 aprilie 2003, Tribunalul Chișinău a menținut această hotărâre.

24. La 19 aprilie 2003, Curtea de Apel a casat hotărârile anterioare și a dispus o nouă examinare a cauzei. Instanța a constatat că instanțele ierarhic inferioare nu au stabilit cu certitudine dacă drept temei pentru alimentarea silită a reclamantului a fost o necesitate medicală.

25. La 9 octombrie 2003, articolul 33 al Legii cu privire la arestarea preventivă (care reglementa modul de alimentare silită a arestaților aflați în greva foamei) a fost modificat în sensul interzicerii exprese a alimentării silită a arestaților.

26. La 15 februarie 2005, Judecătoria Centru a respins cererea de chemare în judecată a reclamantului ca neîntemeiată. Instanța a decis că legea (aplicabilă la

acea dată) care reglementa alimentarea silită a deținuților care refuzau să se alimenteze nu contravenea standardelor naționale sau internaționale privind drepturile omului și avea drept scop protejarea vieții acestor deținuți. Alimentarea silită a reclamantului s-a bazat pe o necesitate medicală, după cum a fost stabilit de personalul medical, iar încătușarea lui și alte măsuri restrictive erau necesare pentru a-i proteja sănătatea și viața. Instanța a constatat că, din cauza rezistenței opuse de reclamant în procesul de alimentare silită, era necesară aplicarea „față de el a măsurilor speciale, inclusiv a cătușelor” și că acest fapt nu a reprezentat tratament inuman sau degradant. În hotărârea sa, instanța nu a făcut referire la declarațiile martorilor C.S., B.A. sau V.B. (a se vedea paragrafele 20 și 21 de mai sus).

27. La 26 aprilie 2005, Curtea de Apel Chișinău a menținut această hotărâre, reiterând în esență motivele invocate de Judecătoria Centru. Instanța a notat că martorii audiați de prima instanță au negat faptul torturării reclamantului și că nu existau alte probe care ar susține pretenția acestuia.

28. Reclamantul a contestat această decizie cu recurs la Curtea Supremă de Justiție, bazându-se *inter alia* pe probe cu privire la prejudicierea stării sănătății sale ca rezultat al alimentării silită, precum ar fi un dinte rupt și o infecție abdominală. De asemenea, el a invocat incapacitatea sa de a plăti și a menționat invaliditatea sa de gradul doi. Instanța a refuzat să examineze recursul acestuia, deoarece reclamantul nu a plătit taxa de stat în mărime de 45 lei moldovenești (MDL) (echivalentul a 3 euro (EUR) în acea perioadă). El a solicitat instanței scutirea sa de plata taxei de stat din motiv că nu avea surse de venit și nu putea să o plătească. Instanța a răspuns printr-o scrisoare din 13 iunie 2005, în care a explicat că recursul lui:

„nu corespunde prevederilor articolelor 436, 437 ale Codului de procedură civilă. ... Conform articolului 438 alin. 2, dacă cererea de recurs nu corespunde prevederilor art. 437 ori s-a depus fără plata taxei de stat, instanța, printr-o adresă semnată de președintele sau vicepreședintele acestui colegiu, o restituie în termen de 5 zile. Din aceste motive, instanța vă restituie cererea de recurs pentru înlăturarea neajunsurilor. ...”

3. Accesul la o instanță

29. Recursul reclamantului în ceea ce privește alimentarea sa silită depus la Curtea Supremă de Justiție nu a fost examinat de această instanță de judecată pe motiv că nu a fost plătită taxa de stat (a se vedea paragraful 28 de mai sus).

30. Reclamantul a obținut câștig de cauză în procedurile judecătorești în 2003 și a primit MDL 1,800. Printr-o hotărâre din 1 iulie 2005, lui i-au fost acordați MDL 5,000. Totuși, această hotărâre a fost contestată și reclamantul nu a primit nimic din suma acordată în 2005. În timp ce se afla în detenție, reclamantul a plătit MDL 1,000 pentru asistența unui avocat. De asemenea, el a fost compensat de către autoritățile poștale din Franța și Regatul Unit (EUR 55) pentru pierderea corespondenței.

31. În câteva scrisori adresate autorităților naționale, el a susținut că taxele de stat și alte cheltuieli au fost plătite de către rudele și prietenii săi. Printr-o

scrisoare din 25 septembrie 2003, el a solicitat administrației închisorii să ridice compensația pe care a primit-o de la autoritățile poștale și să o transfere avocatului său.

32. Reclamantul a inițiat proceduri judiciare prin care a cerut instanței să emită o încheiere prin care să oblige Guvernul să-i acorde resurse financiare pentru inițierea diverselor proceduri judiciare. La 18 iunie 2004, Curtea Supremă de Justiție a respins această cerere pe motiv de nerespectare de către acesta a procedurii de soluționare prealabilă a litigiului înainte de inițierea procedurilor judiciare.

4. Cenzurarea corespondenței

33. Reclamantul a mai prezentat copii ale câtorva scrisori, inclusiv de la Parlament (spre exemplu, scrisoarea din 10 octombrie 2002), Ministerul Justiției (11 octombrie 2001), Curtea Constituțională (18 septembrie 2002), un Avocat Parlamentar (23 august 2001), spitalul psihiatric (16 aprilie 2002), de la organele de ocrotire a normelor de drept, cum ar fi procuratura (11 iulie 2002) și organizații non-guvernamentale, cum ar fi „Amnesty International” (28 iulie 2003) și „Juriștii pentru drepturile omului” (10 februarie 2003). Majoritatea acestor scrisori purtau ștampila închisorii, care indica numărul și data de intrare. În unele cazuri, erau date instrucțiuni scrise de mână „să fie înmănată [reclamantului]” sau de o notă cu numele reclamantului și numărul celulei (inclusiv celulele nr. 11, 13, 15, 20 și 72) în care era deținut. Alte scrisori de la aceleași instituții purtau ștampila doar pe plic. Unele scrisori erau adresate administrației închisorii și reclamantului, însă toate scrisorile menționate mai sus au fost adresate doar reclamantului.

5. Întrevederile cu rudele reclamantului

34. Reclamantul a declarat că, cu excepția primei întrevederi cu familia sa la începutul detenției sale, el a comunicat cu ei printr-un perete de sticlă, folosind un telefon intern. Aceste întrevederi erau limitate la aproximativ 2 ore pe lună și nu permiteau intimitate, deoarece cele cinci cabine destinate unor asemenea întrevederi erau situate una lângă alta. Orice contact fizic era exclus. Persoanele condamnate aveau însă dreptul la întrevederi mult mai lungi în camere separate destinate întrevederilor fără perete de sticlă. Reclamantul însă nu avea astfel de privilegii din cauza că, deși a fost condamnat pentru comiterea unor infracțiuni, el era cercetat penal cu privire la alte acuzații. Reclamantul a mai declarat că lui i-au fost refuzate întrevederi cu familia sa pentru perioade lungi de timp (până la un an).

35. Reclamantul a solicitat condiții mai bune pentru întrevederi. La 21 august 2003, el a solicitat permisiunea de a avea vizite mai lungi cu prietena sa și sora sa (a se vedea paragraful precedent) și a menționat că condamnarea sa a devenit irevocabilă la 28 mai 2003. Această solicitare a fost însă refuzată în temeiul „Regulamentului izolatorului”.

36. El a inițiat proceduri judiciare împotriva administrației izolatorului, solicitând condiții mai bune pentru întrevederi, și anume posibilitatea de a avea întrevederi cu vizitatorii săi într-o cameră separată pentru o perioadă mai lungă de timp și fără peretele de sticlă. Administrația a declarat că astfel de vizite erau interzise prin „Regulamentul închisorii”, care urmărea scopul de a proteja siguranța și ordinea în izolator. La 25 decembrie 2003, Curtea de Apel a respins cererea reclamantului.

37. În cererea sa de recurs, reclamantul a solicitat suplimentar posibilitatea de a avea mai multe întrevederi regulate și a invocat faptul că el era atât condamnat, cât și arestat preventiv. El a atras atenția asupra perioadelor lungi de timp pe parcursul cărora el nu a avut niciun contact fizic cu rudele sale și a descris cât de mult îi lipsea un astfel de contact, având în vedere și faptul că el nu putea să-i contacteze la telefon. Reclamantul a insistat că el a obținut de multe ori acordul judecătorului responsabil de cauza sa de a se întâlni cu rudele sale, însă administrația închisorii permitea întrevederi doar în cabine din sticlă. El a notat că de câteva ori telefonul intern din cabina de sticlă nu funcționa și că el a trebuit să strige pentru a fi auzit de către rudele sale, ceea ce era o piedică, deoarece celelalte patru familii trebuiau să facă același lucru. Reclamantul a invocat articolul 8 al Convenției.

38. Prin hotărârea sa irevocabilă din 21 aprilie 2004, Curtea Supremă de Justiție a refuzat să examineze cererea cu privire la mai multe vizite regulate pe motiv că aceasta nu a fost făcută în prima instanță. De asemenea, ea a respins cererea de bază privind condiții mai bune pentru întrevederi, invocând securitatea deținuților pentru justificarea peretelui de sticlă.

II. MATERIALE NON-CONVENȚIONALE RELEVANTE

1. Practica și dreptul interne relevante

39. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă sunt următoarele:

Articolul 85. Scutirile de taxă de stat

„(1) De taxă de stat pentru judecarea pricinilor civile se scutesc:

a) reclamanții în acțiunile:

- de reparație a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces;

- de reparație a daunei materiale cauzate prin infracțiune; ...

(4) În funcție de situația materială, persoana fizică poate fi scutită de judecător (de instanța judecătorească) de plata taxei de stat sau de plata unei părți a ei.”

Articolul 437. Cuprinsul cererii de recurs

„...“

(2) La cererea de recurs trebuie să se anexeze dovada de plată a taxei de stat, prevederile art. 85 alin. (4) și ale art. 86 neavând incidență. ...”

40. Prevederile relevante ale Legii cu privire la arestarea preventivă, din 27 iunie 1997, în vigoare până la 9 octombrie 2003, sunt următoarele:

Articolul 18. Corespondența. Adresarea plîngerilor, cererilor și scrisorilor

„(2) Plîngerile, cererile și scrisorile preveniților se controlează de către administrația locului de arest preventiv. Plîngerile, cererile și scrisorile adresate procurorului nu sunt supuse controlului, urmînd a fi expediate la destinație în 24 de ore de la depunerea lor. ...”

Articolul 19. Acordarea întrevederilor

„(1) Administrația locului de arest preventiv acordă preveniților întrevederi cu rude sau alte persoane cu autorizația scrisă a persoanei sau a organului în a cărei procedură se află cauza. De regulă, se acordă o întrevedere pe lună. Durata întrevederii poate fi de la o oră pînă la două ore.

(2) Cetățenilor străini arestați preventiv li se acordă întrevederi cu reprezentanții misiunilor diplomatice ale statelor respective, cu acordul Ministerului Afacerilor Externe și cu autorizația scrisă a persoanei sau a organului în a cărei procedură se află cauza.

(3) Întrevederea acordată prevenitului are loc sub controlul administrației locului de arest preventiv. În caz de încălcare a regulilor stabilite, întrevederea încetează anticipat.”

Articolul 33. Modul de alimentare silită

„(1) Prevenitul care a refuzat să se alimenteze este supus alimentării silită în baza raportului scris al lucrătorului medical care îl supraveghează.

(2) Sînt supuși alimentării silită:

a) persoanele a căror viață se află în pericol ca urmare a refuzului insistent de a se alimenta;

...

(4) Persoana care refuză să se alimenteze este alimentată silit de către lucrătorul medical în prezența a cel puțin doi controlori sau alți reprezentanți ai administrației locului de arest preventiv. În caz de necesitate, acestei persoane i se aplică cătușe, iar controlorii o țin în poziția convenită.

(5) Durata procedurii de alimentare silită a prevenitului, valoarea calorică a hranei, numele și funcția persoanei care l-a alimentat se indică în fișa medicală a persoanei care a refuzat să se alimenteze.

(6) În cazul cînd starea sănătății persoanei care a refuzat să se alimenteze se îmbunătățește, alimentarea silită încetează. În legătură cu aceasta se întocmește un raport medical argumentat și se fac înscriri în fișa medicală. ...”

41. În conformitate cu Instrucțiunea cu privire la detenția în închisori a persoanelor care refuză să accepte hrana și modul de alimentare silită a acestora, aprobată în 1996 de către Ministerul Sănătății și la 15 august 1996 de către Ministerul Justiției și coordonată cu Procuratura Generală, refuzul „nefondat” de a accepta hrana urma a fi considerat o încălcare a regimului de detenție. O persoană care încălca regimul urma să fie transferată în carceră în decurs de 24 de ore de la data refuzului de a accepta hrana. Un medic urma să determine necesitatea de a alimenta silit deținutul care refuza să accepte hrana

și regimul care urma să fie aplicat, în funcție de starea somatică a organismului și să explice „înainte de fiecare alimentare” pericolele asociate cu refuzul de a se alimenta. Dacă un deținut se opunea alimentării sale silit, el urma a fi încătușat și ținut în poziția necesară de doi gardieni sau alți reprezentanți ai închisorii, care trebuiau să fie întotdeauna prezenți și urma să fie folosit un clește pentru deschiderea gurii. Fiecare alimentare silită era înregistrată în fișa medicală a deținutului, cu indicarea datei, a componenței și cantității hranei. Dacă starea deținutului se îmbunătățea, alimentarea silită urma a fi încetată, iar motivele urmau să fie indicate în fișa medicală.

42. La 24 octombrie 2003, Parlamentul a adoptat Hotărârea nr. 415-XV privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008. Planul include un număr de obiective pentru anii 2004-2008 cu scopul de îmbunătățire a condițiilor de detenție, inclusiv reducerea supraaglomerării, îmbunătățirea tratamentului medical, antrenarea în muncă și reintegrarea deținuților, precum și instruirea personalului. Rapoarte regulate urmează să fie întocmite cu privire la implementarea Planului. La 31 decembrie 2003, Guvernul a adoptat Hotărârea cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2013 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, ambele având scopul *inter alia* de îmbunătățire a condițiilor de detenție în penitenciare. Suplimentar, la 21 aprilie 2004, Guvernul a aprobat crearea Centrului pentru aprovizionarea tehnico-materială a sistemului penitenciar.

43. La o dată nespecificată, Ministerul Justiției a aprobat „Raportul său cu privire la implementarea de către Ministerul Justiției a capitolului 14 al Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 415-XV din 24 octombrie 2003”. La 25 noiembrie 2005, Comisia parlamentară pentru drepturile omului a aprobat un raport cu privire la implementarea Planului național de acțiuni. Ambele aceste rapoarte au confirmat finanțarea insuficientă a sistemului penitenciar, precum și omisiunea de a implementa pe deplin planul de acțiuni în ceea ce privește izolatoarele de detenție provizorie din Republica Moldova, inclusiv Închisoarea nr. 3 din Chișinău, în special, în ceea ce privește acordarea spațiului, hranei și lenjeriei de pat suficiente. Primul din aceste rapoarte menționa *inter alia* că „atât timp cât obiectivele și acțiunile din [Planul Național de acțiuni] nu au acoperire financiară necesară ... el va rămâne doar o bună încercare a statului de a respecta drepturile omului, descrise în Hotărârea Parlamentului nr. 415-XV din 24 octombrie 2003, soarta căreia este neimplementarea sau implementarea parțială”. La 28 decembrie 2005, Parlamentul a adoptat Hotărârea sa nr. 370-XVI „privind rezultatele controlului efectuat de Comisia parlamentară specială asupra situației preveniților ținută în stare de arest în izolatorul de urmărire penală nr. 13 al Departamentului Instituțiilor Penitenciare ale căror dosare se află pe rol în instanțele judecătorești.” În hotărâre s-a constatat *inter alia* că „activitatea

Ministerului Justiției în domeniul asigurării condițiilor de detenție nu corespunde cerințelor legislației în vigoare”.

44. Prevederile relevante ale legislației interne cu privire la recursurile disponibile pentru pretențiile formulate în temeiul articolului 3 al Convenției au fost rezumate în *Ostrovar v. Moldova* ((dec.), nr. 35207/03, 22 martie 2005) și *Boicenco v. Moldova* (nr. 41088/05, §§ 68-71, 11 iulie 2006).

45. Prevederile relevante ale legislației interne cu privire la corespondența deținuților, suplimentar celor menționate în paragraful 40 de mai sus, au fost rezumate în *Meriakri v. Moldova* ((radiere), nr. 53487/99, §§ 17-24, 1 martie 2005).

Suplimentar, articolul 301 al noului Cod de procedură penală prevede următoarele:

„(1) Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează acțiunile de urmărire penală legate de limitarea inviolabilității persoanei, domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, precum și alte acțiuni prevăzute de lege. ...”

2. Rapoartele Comitetului pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante (CPT)

46. În raportul său cu privire la vizita din 10-21 iunie 2001 în Republica Moldova, CPT a constatat (traducere neoficială):

„61. Delegația a atras atenția asupra chestiunii cu privire la contactele cu lumea din afară a persoanelor private de libertate. Un număr considerabil de persoane s-a plâns de interdicția de a corespunde cu rudele lor și de a primi vizite. Se pare că contactul deținuților cu lumea din afară a fost lăsat la discreția totală a polițiștilor și/sau a persoanelor responsabile din instituțiile de detenție, care dădeau dovadă de o atitudine foarte restrictivă în acest sens.

În ceea ce privește persoanele acuzate, CPT-ul acceptă că, în interesul urmăririi penale, unele restricții asupra vizitelor pot fi într-adevăr impuse pentru anumite persoane. Totuși, aceste restricții vor fi strict limitate la necesitățile specifice ale cauzei și vor fi aplicate pentru o perioadă pe cât de scurt posibilă. Vizitele primite de un deținut din partea familiei sale și a prietenilor nu pot în nici o circumstanță fi interzise pentru perioade lungi de timp. Dacă se consideră că există un risc continuu de complicitate, este preferabil de a autoriza vizite sub strictă supraveghere; o asemenea abordare va acoperi, de asemenea, corespondența cu familia și prietenii apropiați.

...

În lumina observațiilor formulate mai sus, CPT recomandă ca autoritățile moldovenești să revizuiască prevederile legale și practica existentă în acest domeniu.”

47. În raportul său cu privire la vizita din 20-30 septembrie 2004 în Republica Moldova, CPT a constatat (traducere neoficială):

„50. Delegația CPT a primit din nou plângeri repetate de la persoane acuzate și condamnate pentru contravenții administrative din IDP-uri cu privire la refuzul de a li se permite să primească vizite sau să aibă contacte cu lumea din afară.

CPT reiterează (a se vedea paragraful 61 al raportului cu privire la vizita din 2001) că, în ceea ce privește persoanele acuzate, dacă este necesar, în interesul urmăririi penale, de a institui restricții asupra vizitelor pentru unele din ele, restricțiile vor fi strict limitate la necesitățile specifice ale cauzei și vor fi aplicate pentru o perioadă pe cât de scurt posibilă. Vizitele permise de un deținut din partea familiei sale și a prietenilor nu pot fi în nicio circumstanță interzise pentru perioade lungi de timp. Dacă se consideră că există un risc continuu de complicitate, este preferabil de a autoriza vizite sub strictă supraveghere. ...

55. Situația în majoritatea penitenciarelor vizitate, impusă de starea economică din țară, a rămas dificilă și s-au regăsit un șir de probleme ce țin de condițiile materiale și regimurile de detenție care au fost deja identificate în timpul vizitelor din 1998 și 2001.

La aceasta se adaugă problema supraaglomerării, care rămâne gravă. De fapt, chiar dacă penitenciarele vizitate nu funcționau la capacitatea lor deplină – precum este cazul Închisorii nr. 3 în care numărul deținuților s-a redus sensibil în comparație cu cel din ultima vizită a Comitetului – ele continuă să fie extrem de aglomerate. De fapt, norma de spațiu mai era încă bazată pe un nivel foarte criticabil de 2 m² pentru un deținut, care, în practică, este deseori și mai mică.

73. Condițiile pentru contactul cu lumea din afară lasă mult de dorit. Deși nu existau restricții cu privire la colete și scrisori, deținuții aveau dreptul doar la vizite scurte cu o durată totală de trei ore pentru fiecare trei luni, care în practică, deseori, erau reduse la o oră. Mai mult, vizitele aveau loc în condiții apăsătoare, într-o cameră unde deținuții erau separați de vizitatori printr-un grilaj gros din metal, cu un gardian care stătea alături în permanență.

79. Vizita de observare efectuată în Închisoarea nr. 3 din mun. Chișinău nu aduce vești îmbucurătoare. Progresele constatate sunt de fapt minime și se limitează la niște reparații curente. Reparația sistemului de ventilație a putut fi efectuată, în primul rând, datorită susținerii financiare a societății civile (în special, a ONG-urilor), iar crearea locurilor pentru plimbări zilnice se datorează susținerii din partea deținuților și a familiilor lor.

Reparația, renovarea și întreținerea celulelor sunt puse, în totalitate, în sarcina deținuților și a familiilor lor, care, de asemenea, plătesc pentru materialele necesare. La fel, ei trebuie să-și aducă cearșafuri și lenjerie de pat, instituția penitenciară putând să le acorde doar saltele folosite.

... Într-un cuvânt, condițiile în marea majoritate a celulelor din blocurile I - II și din celulele de tranzit continuă a fi foarte rele. ...

În fine, deși a fost redusă drastic supraaglomerarea, se observă, în continuare, un nivel foarte înalt, chiar intolerabil al ratei de ocupare a celulelor.

83. Cu excepția Coloniei de reeducare pentru minori din Lipcani, unde eforturile făcute în acest sens trebuie subliniate, peste tot, cantitatea și calitatea hranei deținuților constituie o îngrijorare deosebită. Delegația a primit numeroase plângeri cu privire la lipsa cărnii și a produselor lactate. Constatările delegației, atât cu privire la stocurile de hrană, cât și la meniuri, confirmă credibilitatea acestor plângeri. De asemenea, constatările ei confirmă că în anumite locuri (în Închisoarea nr. 3, ...) hrana servită era respingătoare și, cu adevărat, necomestibilă (spre exemplu, prezența insectelor și a paraziților). Acest lucru nu este deloc surprinzător, având în vedere starea generală a bucătăriilor și echipamentul modest al acestora.

Autoritățile moldovenești au subliniat întotdeauna dificultățile financiare în asigurarea alimentării adecvate a deținuților. Totuși, Comitetul insistă că aceasta constituie o

cerință fundamentală a vieții, care trebuie asigurată de către stat persoanelor aflate în custodia acestuia și că nimic nu poate să-l exoneraze de o astfel de responsabilitate. ...”

3. *Regulile Penitenciare Europene*

48. Recomandarea Rec(2006)2 a Comitetului de Miniștri statelor membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene (adoptată de către Comitetul de Miniștri la 11 ianuarie 2006 în cadrul celei de-a 952-a reuniuni a Viceministrilor), în partea sa relevantă, prevede următoarele:

„Contact cu exteriorul

24.1 Deținuților li se va permite să comunice, cât de des posibil, prin corespondență, telefon sau alte mijloace de comunicare cu familiile lor, terțe persoane și reprezentanții organismelor exterioare, precum și să primească vizite de la aceste persoane.

24.2 Orice restricție sau supraveghere a comunicărilor și vizitelor, necesară în cadrul urmăririi și anchetei penale, menținerii ordinii, securității și siguranței, precum și prevenirii infracțiunilor penale și protecției victimelor - inclusiv în urma unui ordin specific dat de o autoritate judiciară - trebuie, totuși, să permită un nivel minim acceptabil de contact.

24.3 Legislația națională trebuie să specifice organismele naționale și internaționale, precum și funcționarii cu care deținuții pot comunica fără restricții.

24.4 Modalitățile de realizare a vizitelor trebuie să permită deținuților să mențină și să dezvolte relațiile cu familiile, cât mai normal posibil.

24.5 Autoritățile penitenciarului vor ajuta deținuții să mențină o legătură adecvată cu exteriorul, oferindu-le asistență socială în acest sens.

...”

ÎN DREPT

1. *Pretenții*

49. Reclamantul s-a plâns de încălcarea dreptului său garantat de articolul 3 al Convenției. Articolul 3 prevede următoarele:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

50. De asemenea, el s-a plâns de o încălcare a drepturilor sale garantate de articolul 6 al Convenției ca rezultat al refuzului instanțelor judecătorești de a examina recursul său în cauza cu privire la alimentarea silită pe motiv de neplată a taxei de stat. Partea relevantă a articolului 6 este următoarea:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil ... de către o instanță ... care va hotărî ... asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil ... ”

51. Reclamantul s-a plâns de încălcări ale drepturilor sale garantate de articolul 8 al Convenției ca rezultat al cenzurării corespondenței sale și al

refuzului de a-i asigura condiții acceptabile pentru întrevederi cu vizitatorii săi. Articolul 8 prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în executarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

52. *In fine*, reclamantul s-a plâns în temeiul articolului 10 al Convenției, de lipsa accesului la regulamentul intern al închisorii. Articolul 10 prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

2. *Obiectul cauzei*

53. Curtea notează că în dispozitivul deciziei sale din 11 octombrie 2005, prin care această cerere a fost declarată parțial inadmisibilă, ea a amânat examinarea pretențiilor reclamantului la care s-a făcut referire mai sus și a două alte pretenții, și anume, cu privire la echitatea procedurilor de revizuire din 2001 și dreptul de a se prezenta personal în fața instanțelor judecătorești civile. De fapt, Curtea a constatat în paragraful 5 al deciziei că acele două pretenții erau inadmisibile. Prin urmare, ele nu au fost comunicate Guvernului. Curtea observă că, în pofida dispozitivului deciziei sale din 11 octombrie 2005, aceste două pretenții au fost examinate în acea decizie și că nu există necesitatea de a le examina aici.

I. ADMISIBILITATEA PRETENȚIILOR

54. Reclamantul a pretins că condițiile în care a fost deținut în Închisoarea nr. 3 au constituit tratament inuman și degradant, care contravine articolului 3 al Convenției (a se vedea paragrafele 9-12 de mai sus).

55. Guvernul nu a fost de acord și s-a bazat pe probe care dovedeau contrariul (a se vedea paragraful 13 de mai sus). El a susținut că reclamantul nu a epuizat căile de recurs interne disponibile în ceea ce privește pretențiile

formulate în temeiul articolului 3 al Convenției. În special, el s-a bazat pe cauza *Drugalev c. Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Finanțelor* (la care s-a făcut referire în hotărârea *Boicenco*, citată mai sus, § 68).

56. Curtea reamintește că o persoană nu este chemată să încerce mai mult decât una din căile de recurs, atunci când mai multe căi sunt disponibile (a se vedea, spre exemplu, *Airey v. Ireland*, hotărâre din 9 octombrie 1979, Seria A nr. 32, p. 12, § 23).

57. În ceea ce privește intentarea unei acțiuni civile pentru a cere încetarea imediată a unei preținse violări, Curtea a constatat deja că cauza *Drugalev*, invocată de Guvern, nu a constituit o probă suficientă pentru a demonstra că un astfel de recurs era efectiv (*Holomiov v. Moldova*, nr. 30649/05, § 106, 7 noiembrie 2006). Plângerea reclamantului cu privire la alimentarea sa silită depusă în instanțele de judecată, în care el s-a referit în mod expres la articolul 3 al Convenției, a fost examinată timp de aproape patru ani (a se vedea paragrafele 19-28 de mai sus), ceea ce confirmă încă o dată lipsa vreunui impact la timp al acțiunilor civile în încercarea de a obține încetarea imediată a unei preținse violări a articolului 3 al Convenției.

58. Mai mult, reclamantul s-a plâns în mod expres de condițiile sale de detenție Departamentului Instituțiilor Penitenciare și administrației izolatorului de anchetă (a se vedea paragraful 11 de mai sus). Guvernul nu a susținut că acestea nu au constituit recursuri efective și că nu ar fi trebuit epuizate de reclamant.

În astfel de circumstanțe, această pretenție nu poate fi respinsă pentru neepuizarea căilor de recurs interne disponibile.

59. Curtea consideră că pretențiile reclamantului formulate în temeiul articolelor 3, 6, 8 și 10 ale Convenției ridică chestiuni de fapt și de drept, care sunt suficient de serioase încât determinarea lor să depindă de examinarea fondului lor. Niciun alt temei pentru a le declara inadmisibile nu a fost stabilit. Prin urmare, Curtea declară aceste pretenții admisibile. În conformitate cu decizia sa de a aplica articolul 29 § 3 al Convenției (a se vedea paragraful 4 de mai sus), Curtea va trece imediat la examinarea fondului acestor pretenții.

II. PRETINSELE VIOLĂRI ALE ARTICOLULUI 3 AL CONVENȚIEI

A. Condițiile de detenție

60. Reclamantul s-a plâns că condițiile sale de detenție în Închisoarea nr. 3 au constituit tratament inuman și degradant contrar articolului 3 al Convenției (a se vedea paragrafele 9-12 de mai sus).

61. Guvernul a considerat că reclamantul a fost deținut în condiții acceptabile (a se vedea paragraful 13 de mai sus). Orice suferință pe care el ar fi putut s-o suporte nu a depășit nivelul cauzat în mod normal de detenție.

62. Curtea reamintește că articolul 3 al Convenției consfințește una din valorile fundamentale ale unei societăți democratice. Acesta interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei (a se vedea, spre exemplu, *Labita v. Italy* [GC], nr. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV). De asemenea, ea a constatat că distincția dintre „tortură” și „tratament inuman ori degradant” a avut scopul să stigmatizeze printr-o astfel de distincție tratamentul inuman deliberat care cauzează suferințe foarte grave și crude (*Ireland v. the United Kingdom*, hotărâre din 18 ianuarie 1978, Seria A nr. 25, § 167).

Curtea se referă la alte principii stabilite în jurisprudența sa în ceea ce privește condițiile de detenție (a se vedea *Șarban*, citată mai sus, §§ 75-77, 4 octombrie 2005) și alimentarea silită (a se vedea *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, nr. 54825/00, §§ 79-81, ECHR 2005-II (extrase)).

63. Maltratarea trebuie să atingă un nivel minim de severitate pentru a cădea sub incidența articolului 3. Evaluarea acestui nivel minim este, prin natura lucrurilor, relativă; el depinde de toate circumstanțele cauzei, precum ar fi durata maltratării, urmările sale fizice și psihice și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea sănătății victimei (a se vedea, spre exemplu, *Ireland v. the United Kingdom*, citată mai sus, § 162).

64. Statul trebuie să asigure ca persoana să fie deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității sale umane, ca modul și metoda de executare a pedepsei să nu cauzeze persoanei suferințe sau dureri de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și ca, având în vedere exigențele detenției, sănătatea și integritatea persoanei să fie în mod adecvat asigurate, printre altele, prin acordarea asistenței medicale necesare (a se vedea *Kudla v. Poland* [GC], nr. 30210/96, § 94, ECHR 2000-XI). Atunci când sunt evaluate condițiile de detenție, trebuie luate în considerație efectele cumulative ale acestor condiții, precum și durata detenției (a se vedea *Ostrovar v. Moldova*, nr. 35207/03, § 80, 13 septembrie 2005).

65. În această cauză părțile nu au fost de acord în ceea ce privește numărul persoanelor deținute în celulă împreună cu reclamantul, volumul spațiului personal disponibil reclamantului și chiar numerele celulelor în care el a fost deținut. Curtea notează că părțile au fost de acord că reclamantul a fost deținut în celula nr. 17a (a se vedea paragrafele 9 și 13 de mai sus). Potrivit reclamantului, el a fost deținut acolo împreună cu alte zece persoane. Acest lucru nu a fost contestat de Guvern, care a notat doar că această celulă măsura 12 m², însă nu a oferit niciun detaliu cu privire la numărul persoanelor deținute în ea. Curtea conchide că fiecare deținut din acea celulă dispunea de puțin mai mult de 1 m² de spațiu, ceea ce este evident sub minimumul acceptabil.

66. Deși Guvernul a contestat că reclamantul a fost deținut în celula nr. 11, Curtea notează că unele din scrisorile adresate lui au fost transmise

reclamantului de către administrația închisorii în celula nr. 11 (a se vedea paragraful 33 de mai sus). De asemenea, reclamantul a notat transferul său în celula nr. 11 în „jurnalul său cu privire la greva foamei” (a se vedea paragraful 12 de mai sus). Curtea constată că materialele din dosar oferă indicii suficiente că reclamantul a fost deținut în celula nr. 11. Guvernul nu a dat niciun detaliu cu privire la suprafața acelei celule sau numărul persoanelor care puteau fi deținute în ea. Prin urmare, Curtea va prezuma că versiunea reclamantului este corectă și că în celula nr. 11, la 2 august 2001, când el a fost transferat acolo după ce a început greva foamei, erau mai mulți deținuți decât paturi.

67. Curtea notează că constatările de mai sus corespund celor făcute de CPT în raportul său cu privire la vizita sa în Republica Moldova în 2004: în pofida unei reduceri drastice a numărului deținuților din Închisoarea nr. 3, fiecare deținut avea în continuare mai puțin de 2 m² de spațiu (a se vedea paragraful 47 de mai sus). În continuare, ea notează că și autoritățile naționale au recunoscut că închisoarea era periodic supraaglomerată (a se vedea paragraful 11 de mai sus). Curtea pune la îndoială că reclamantul putea avea 5 m² de spațiu, așa precum a sugerat Guvernul, în timpul perioadei de 5 ani în care a fost deținut, pe când ceilalți deținuți aveau mai puțin de jumătate din acel spațiu. Ea notează că chiar și înregistrarea video prezentată de Guvern arată o capacitate de patru locuri în celula în care reclamantul era deținut la momentul filmării (a se vedea paragraful 13 de mai sus). Curtea a constatat deja că supraaglomerarea ridică în sine o chestiune în temeiul articolului 3 al Convenției (a se vedea *Kalashnikov v. Russia*, nr. 47095/99, § 97, ECHR 2002-VI și *Ostrovar v. Moldova*, nr. 35207/03, § 84, 13 septembrie 2005), în special când ea durează perioade lungi de timp, așa cum a fost în cazul reclamantului, care a fost deținut preventiv mai mult de 5 ani în Închisoarea nr. 3.

68. De asemenea, Curtea notează că Departamentul Instituțiilor Penitenciare a confirmat în scrisoarea sa din 29 decembrie 2003 prezența insectelor parazitare în Închisoarea nr. 3 (a se vedea paragraful 11 de mai sus). Guvernul nu a comentat acest lucru și nici plângerea reclamantului făcută în scrisorile sale din 17 februarie și 26 mai 2002 cu privire la prezența murdăriei, lipsa paturilor, prezența rozătoarelor și lipsa accesului la lumina zilei sau la electricitate timp de mai mult de 18 ore pe zi, în timpul detenției solitare a reclamantului, care a durat 10 zile (a se vedea paragraful 12 de mai sus). Declarația generală că celulele aveau geamuri și ventilație nu este suficientă pentru a combate învinuirile concrete menționate mai sus.

69. Plângerea reclamantului cu privire la cantitatea și calitatea hranei servite corespunde constatărilor autorităților naționale și ale CPT (a se vedea paragrafele 43 și 47 de mai sus). În hotărârea *Ostrovar v. Moldova* (citată mai sus, § 88), Curtea a făcut o constatare similară în ceea ce privește un reclamant deținut în aceeași închisoare parțial în timpul aceleiași perioade ca și reclamantul în această cauză. Deși ia în calcul înregistrarea video și alte

probe cu privire la îmbunătățiri ale condițiilor de detenție în prezent, care sunt încurajatoare, Curtea observă că pretenția se referă la perioada 2001 și ulterior.

70. În lumina celor de mai sus, Curtea nu consideră necesar de a examina celelalte acuzații aduse de reclamant, deoarece ea constată că condițiile sale de detenție au fost inumane, în special ca rezultat al supraaglomerării extreme, condițiilor antisaniare și al cantității și calității proaste a hranei, precum și perioadei lungi în care reclamantul a fost deținut în astfel de condiții.

71. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției în ceea ce privește condițiile de detenție a reclamantului.

B. Alimentarea silită

1. Argumentele părților

72. Reclamantul s-a plâns că el a fost alimentat silit în absența unei necesități medicale pentru acest lucru și despre modul în care a fost efectuată alimentarea silită. El a declarat că alimentarea silită a avut un caracter punitiv și că a avut scopul principal de a-l obliga să înceteze greva foamei prin supunerea lui la dureri grave și tratament degradant (a se vedea paragrafele 14-18 de mai sus). Mai mult, modul în care ea a avut loc i-au cauzat dureri și umilință, care nu au fost necesare, și nu a oferit suficientă protecție pentru sănătatea sa. Ca rezultat, lui i-a fost rupt un dinte și a fost contaminat cu o infecție abdominală.

73. Guvernul nu a fost de acord. Potrivit lui, alimentarea silită a reclamantului a fost bazată pe o necesitate medicală în mod clar stabilită, a fost dispusă și efectuată de personal medical calificat și a fost permisă de lege. Refuzul reclamantului de a mânca timp de 24 de zile a expus viața sa unui risc real și ținea de obligația medicilor de a-l proteja. Potrivit Guvernului, viața unei persoane sănătoase este în pericol după 30 de zile de înfometare, în timp ce persoanele mai vulnerabile, precum este reclamantul, ar fi expuse unui risc într-o perioadă mult mai scurtă.

74. În ceea ce privește modul de alimentare silită a reclamantului, în special folosirea cătușelor și a altui echipament, Guvernul a notat că acestea au fost strict necesare din cauza rezistenței opuse de reclamant și au fost aplicate cu respectarea legislației în vigoare în perioada relevantă și a diferitor recomandări ale organizațiilor internaționale. Mai mult, comportamentul suicidal al reclamantului și faptul că el a fost diagnosticat cu „schizofrenie mozaică” (a se vedea paragraful 7 de mai sus), au constituit factori suplimentari care au făcut restrângerile necesare. *In fine*, infecția abdominală a reclamantului nu a avut nicio legătură cu alimentarea silită.

75. Reclamantul s-a bazat pe declarația făcută în instanța de judecată de către psihiatrul închisorii, care l-a examinat la puțin timp după incidentul din

14 august 2001 (a se vedea paragraful 16 de mai sus) și care a constatat că el era în deplinătatea facultăților mintale.

2. *Aprecierea Curții*

76. Curtea notează că în jurisprudența sa anterioară Comisia a constatat că „alimentarea silită a unei persoane implică elemente degradante care, în anumite circumstanțe, pot fi considerate interzise de articolul 3 al Convenției. Totuși, atunci când ... o persoană deținută continuă greva foamei, acest lucru ar putea inevitabil duce la un conflict dintre dreptul unei persoane la integritatea fizică și obligația pozitivă a Înaltei Părți Contractante în temeiul articolului 2 al Convenției – un conflict care nu este soluționat de însăși Convenția” (a se vedea *X v. Germany* (1984) 7 EHRR 152).

77. Curtea reiterează că o măsură, care constituie o necesitate terapeutică din punct de vedere al principiilor generale ale medicinei, nu poate, în principiu fi considerată ca inumană și degradantă (a se vedea *Jalloh v. Germany* [GC], nr. 54810/00, § 69, ECHR 2006-...). Același lucru poate fi spus despre alimentarea silită care are scopul de a salva viața unui deținut care, în mod conștient, refuză să accepte hrana. Totuși, instituțiile Convenției trebuie să se convingă că necesitatea medicală a fost în mod convingător dovedită că există (a se vedea *Herczegfalvy v. Austria*, hotărâre din 24 septembrie 1992, Seria A nr. 244, p. 26, § 83). Mai mult, Curtea trebuie să stabilească cu certitudine dacă garanțiile procedurale pentru decizia de a alimenta silit au fost respectate. Mai mult, modul în care reclamantul este supus alimentării silită în timpul grevei foamei nu trebuie să depășească nivelul minim de severitate prevăzut de jurisprudența Curții în temeiul articolului 3 al Convenției (*Nevmerzhitsky*, citată mai sus, § 94).

(a) Existența unei necesități medicale de a alimenta silit reclamantul

78. Curtea notează că reclamantul a declarat greva foamei de mai multe ori, inclusiv în a doua parte a anului 1995, când el s-a aflat în greva foamei cel puțin o dată pe lună (a se vedea paragraful 21 de mai sus). Nu a fost susținut faptul că în timpul grevelor foamei anterioare el a fost alimentat silit vreodată și nici că viața și sănătatea sa au fost în pericol. Mai mult, cele două perioade de izolare de 10 zile aplicate lui la 24 noiembrie și 4 decembrie 1995 (când el, de asemenea, a fost deținut în Închisoarea nr. 3) reflectă poziția administrației că viața reclamantului nu numai că nu a fost în pericol ca rezultat al grevei sale a foamei, dar și că el a trebuit deținut, ca sancțiune, în condiții mai aspre decât cele normale pentru o perioadă totală de 20 de zile (a se vedea paragraful 21 de mai sus).

79. Sancțiunile aplicate reclamantului în 1994-1995 confirmă că grevele foamei au fost considerate de administrațiile închisorilor ca încălcări ale regulamentului și ca acte de nesupunere față de administrația închisorii, care au cerut un răspuns serios, inclusiv detenția solitară a reclamantului. Se pare că instanțele judecătorești naționale au dat, de asemenea, o apreciere similară

cauzei reclamantului (a se vedea paragraful 23 de mai sus) și că instrucțiunea în baza căreia reclamantul a fost alimentat silit conține prevederi exprese în acest sens (a se vedea paragraful 41 de mai sus). O astfel de atitudine coincide cu pretenția reclamantului că alimentarea sa silită nu a avut scopul de a-i proteja viața, ci, mai degrabă, de a-l descuraja să-și continue protestul.

80. Curtea consideră straniu că starea reclamantului a fost considerată atât de gravă încât să necesite alimentare silită la 3, 5, 6, 7 și 10 septembrie 2001, deși, în același timp, el a fost considerat suficient de apt pentru a participa la ședințele judecătorești din 4 și 13 septembrie 2001 (a se vedea paragraful 18 de mai sus). De asemenea, ea observă că, în pofida pretenției sale slăbiciuni ca rezultat al refuzului său continuu de a accepta hrană timp de 24 de zile, întrerupt de 7 alimentări silită, și, în pofida infecției sale abdominale, starea reclamantului a fost considerată a fi suficient de bună ca lui să-i fie permis să continue greva foamei timp de alte 24 de zile fără nicio necesitate aparentă de a-l alimenta silit (a se vedea paragraful 17 de mai sus).

81. Curtea notează constatarea instanțelor judecătorești naționale că au existat suficiente probe ale unei necesități medicale de a alimenta silit reclamantul pentru a-i salva viața (a se vedea paragrafele 26 și 27 de mai sus). Totuși, examinând materialele prezentate de Guvern la cererea Curții, Curtea nu vede nicio probă cu privire la o testare medicală sau o altă investigație în baza căreia medicul de serviciu a decis de a începe alimentarea silită (a se vedea paragraful 18 de mai sus). Pe de altă parte, au fost efectuate teste detaliate după sfârșitul alimentării silită. Într-adevăr, singura referință care a confirmat începutul alimentării silită a fost o notă simplă din 24 august 2001, care a indicat că alimentarea silită a avut loc, precum și tipul și cantitatea de hrană care au fost administrate. Nu au fost aduse motive pentru decizia de a începe procedura de alimentare silită. Mai mult, de fiecare dată sănătatea reclamantului a fost apreciată de către medicul de serviciu ca „relativ satisfăcătoare” sau chiar „satisfăcătoare” (a se vedea paragraful 18 de mai sus), ceea ce este cu greu compatibil cu o stare care amenință viața și care necesită alimentarea silită.

82. În continuare, Curtea observă că, în conformitate cu articolul 33(1) al Legii cu privire la arestarea preventivă (a se vedea paragraful 40 de mai sus), precum și cu instrucțiunea în conformitate cu care reclamantul a fost alimentat silit (a se vedea paragraful 41 de mai sus), un medic trebuia să aducă motive pentru alimentarea silită. În cauza reclamantului, astfel de motive nu au fost aduse. Rezultă că, în cauza reclamantului, această garanție procedurală fundamentală nu a fost respectată.

83. Având în vedere lipsa probelor medicale că viața sau sănătatea reclamantului erau în pericol grav, nu se poate spune că autoritățile au acționat în interesele reclamantului atunci când l-au supus alimentării silită, ceea ce, în sine, ridică o chestiune în temeiul articolului 3 al Convenției (a se vedea *Nevmerzhitsky*, citată mai sus, § 96). Mai mult, în lumina opiniei administrațiilor închisorilor precum că greva foamei reprezintă o încălcare a

ordinii în penitenciar (a se vedea paragrafele 78 și 79 de mai sus), Curtea constată că există suficiente temeiuri de a accepta pretenția reclamantului că alimentarea sa silită a avut, de fapt, scopul de a-l descuraja să-și continue protestul.

(b) Modul de alimentare silită a reclamantului

84. Mai mult, reclamantul s-a plâns de modul excesiv de dureros al alimentării sale silite, care a avut scopul de a-l descuraja să-și continue protestul său și care a servit drept avertizare pentru alții cu privire la tratamentul dur la care ei puteau fi supuși dacă urmau exemplul lui.

85. Curtea este frapată de modul de alimentare silită în această cauză (a se vedea paragrafele 19-21 de mai sus), inclusiv de faptele necontestate ale încătușării lui obligatorii, deși nu a opus nicio rezistență, cauzarea durerii severe pentru a-l forța să-și deschidă gura și tragerea limbii din gură cu un clește metalic. Curtea va prezuma acea declarație ca fiind adevărată, având, de asemenea, în vedere declarația necontestată făcută în instanța de judecată de V.B. (a se vedea paragraful 21 de mai sus), potrivit căreia, după alimentarea silită a reclamantului, el a văzut sânge pe hainele lui.

86. Suplimentar, mai multe garanții procedurale prevăzute de legislația națională (a se vedea paragrafele 40 și 41 de mai sus), cum ar fi clarificarea motivelor pentru începerea și încetarea alimentării silite sau notarea componenței și a cantității hranei administrate, nu au fost respectate sau au fost respectate doar parțial (a se vedea paragraful 18 de mai sus).

87. *In fine*, Curtea notează că reclamantul a cerut să-i fie administrată perfuzie venoasă în loc de alimentarea silită și că el a oferit asistență din partea familiei sale în aducerea perfuziilor venoase necesare (a se vedea paragraful 21 de mai sus). Se pare că el nu a primit un răspuns la această cerere și nici instanțele judecătorești naționale, nici Guvernul nu s-au expus asupra acestei chestiuni. Rezultă că a existat o alternativă mai puțin deranjantă alimentării silite, care nu a fost nici măcar luată în considerare, în pofida cererii exprese a reclamantului.

88. Chiar prezumând că nici dintele său rupt și nici infecția sa abdominală nu au avut nicio legătură cu alimentarea silită a reclamantului, Curtea conchide că modul în care a fost efectuată a fost excesiv de dureros și umilitor.

(c) Concluzie

89. În lumina celor de mai sus, Curtea conchide că alimentarea silită repetată a reclamantului, nefiind determinată de motive medicale valabile, ci, mai degrabă, având scopul de a forța reclamantul să stopeze protestul său, și efectuată într-un mod care l-a expus inutil pe reclamant la o durere fizică mare și la umilire, poate fi considerată doar ca tortură (a se vedea *Nevmerzhitsky*, citată mai sus, § 98).

Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției.

III. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 6 § 1 AL CONVENȚIEI

90. Reclamantul a pretins că refuzul Curții Supreme de Justiție de a examina recursul pe marginea plângerii sale cu privire la alimentarea silită a constituit o încălcare a dreptului său de acces la o instanță, garantat de articolul 6 § 1 al Convenției.

91. Guvernul nu a fost de acord. El a notat că reclamantul trebuia să plătească MDL 45 (aproximativ EUR 3) cu titlu de taxă de stat. Reclamantul avea suficiente resurse pentru a-i plăti avocatului său MDL 1,000 și a câștigat mai multe acțiuni judiciare, primind peste MDL 6,000 cu titlu de prejudicii (a se vedea paragraful 30 de mai sus). Mai mult, reclamantului i se permitea să lucreze și să obțină venit. Orice bani care aparțineau unui deținut erau depozitați pe contul său personal din închisoare.

92. Reclamantul a susținut că el și-a cheltuit toți banii primiți pe medicamente care nu erau disponibile în închisoare și pe cheltuielile pentru judecarea numeroaselor sale acțiuni judiciare. El nu a primit suma acordată în 2005 (MDL 5,000), deoarece hotărârea a fost contestată, și că această cauză era pendinte atunci când recursul pe marginea plângerii sale cu privire la alimentarea silită era examinat de Curtea Supremă de Justiție. El era invalid de gradul doi, care urma mult timp tratamente și, astfel, nu putea să spere să-și găsească de lucru în închisoare. Pensia sa de invaliditate a fost suspendată în timpul detenției sale și el nu a avut niciun venit în timpul perioadei de 5 ani de detenție.

93. Curtea se referă la principiile generale stabilite în jurisprudența sa cu privire la accesul la o instanță, în sensul articolului 6 § 1 al Convenției și, în special, la cerința de a plăti taxa pentru examinarea cauzelor judiciare (a se vedea, printre altele, *Kreuz v. Poland*, nr. 28249/95, §§ 52-57, ECHR 2001-VI, și celelalte referințe din aceasta).

94. Curtea notează că procedurile relevante s-au referit la pretenția reclamantului cu privire la prejudicii. Prin urmare, articolul 6 § 1 se aplică sub aspectul său civil (a se vedea *Kreuz*, citată mai sus, § 35).

95. În această cauză, Curtea notează că plângerea reclamantului s-a referit la pretinsul prejudiciu cauzat sănătății sale prin acțiunile autorităților. În conformitate cu articolul 85 alin. 1 al Codului de procedură civilă („CPC”, a se vedea paragraful 39 de mai sus), el trebuia să fie scutit de plata taxei de stat datorită naturii pretenției sale, indiferent de capacitatea sa de plată. Curtea notează că reclamantul nu s-a bazat în mod expres pe acest temei pentru scutirea sa de la plata taxei de stat. Totuși, ea notează, de asemenea, că textul articolului 85 alin. 1 al CPC nu condiționează aplicarea sa de înaintarea unei cereri formale de către partea interesată. Curtea consideră că instanțele judecătorești naționale ar fi trebuit să examineze cererea reclamantului pentru scutirea de taxa de stat și în lumina naturii plângerii sale (așa cum a făcut Tribunalul Chișinău, a se vedea paragraful 22 de mai sus), având în vedere referirea sa expresă la articolul 437 al CPC (care, la rândul său, se referă la

articolul 85), când a refuzat să examineze cauza sa și ținând cont de seriozitatea pretențiilor formulate, care s-au referit la pretinsa tortură.

96. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că reclamantului i-a fost refuzat accesul la o instanță. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției.

IV. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 8 AL CONVENȚIEI

A. Pretinsa cenzurare a corespondenței

97. Reclamantul s-a plâns în temeiul articolului 8 al Convenției de pretinsa cenzurare a corespondenței sale.

98. Guvernul a susținut că nu a avut loc nicio cenzurare a corespondenței reclamantului, deoarece acest lucru era contrar legislației. Atunci când legislația, în mod excepțional, permitea cenzurarea, era necesară autorizarea prealabilă a unei instanțe judecătorești (a se vedea paragraful 45 de mai sus). Doar scrisorile adresate reclamantului și administrației închisorii au fost deschise și citite de către administrație. Niciuna din cele 580 de scrisori adresate personal reclamantului nu a fost citită. În sprijinul acestei declarații, Guvernul a prezentat o copie a câtorva pagini din registrul poștei primite, potrivit cărora mai multe scrisori adresate reclamantului au fost marcate ca „sigilate”. Mai mult, reclamantul, de două ori, a semnat formulare care confirmau că în acele două ori el a primit scrisorile în plicuri sigilate. Mai mult, Guvernul a sugerat că unele din scrisorile prezentate de reclamant, care aveau o ștampilă și inscripții, puteau fi false.

99. Conform jurisprudenței sale, Curtea trebuie să verifice dacă a avut loc o ingerință în drepturile reclamantului garantate de articolul 8, dacă o astfel de ingerință a fost „prevăzută de lege”, dacă a urmărit un scop legitim menționat în paragraful 2 al acestui articol și dacă a fost „necesară într-o societate democratică” (a se vedea, printre altele, *Messina v. Italy* (nr. 2), nr. 25498/94, § 63, ECHR 2000-X; *Ostrovar v. Moldova*, citată mai sus, § 97). Ea va examina fiecare din aceste criterii consecutiv.

1. Dacă a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea corespondenței sale

100. Curtea notează că mai multe scrisori trimise reclamantului în 2001-2003 de către organele de ocrotire a normelor de drept, organizații privind apărarea drepturilor omului și chiar de un spital psihiatric poartă fie o ștampilă a închisorii, fie o altă inscripție (a se vedea paragraful 33 de mai sus). De asemenea, ea notează că toate scrisorile menționate mai sus au fost adresate doar reclamantului. În ceea ce privește pretinsa falsificare a scrisorilor, Curtea notează că Guvernul nu a identificat care scrisori el

consideră că au fost falsificate și nu a prezentat nicio probă în acest sens. Prin urmare, nu există niciun motiv pentru care Curtea să pună la îndoială autenticitatea scrisorilor.

101. Curtea conchide că, contrar declarațiilor Guvernului, în dosar există probe clare că cel puțin o parte din corespondența reclamantului a fost deschisă de către administrația închisorii. Prin urmare, a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea corespondenței sale.

2. Dacă ingerința a fost „prevăzută de lege”

102. Curtea reamintește că expresia „prevăzută de lege” nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă la calitatea acelei legislații (*Halford v. the United Kingdom*, hotărâre din 25 iunie 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-III, p. 1017, § 49). Legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordată autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul, în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (*Domenichini v. Italy*, hotărâre din 15 noiembrie 1996, *Reports* 1996-V, p. 1800, § 33).

103. Curtea notează că, până în decembrie 2003, reclamantului nu i s-a oferit acces la regulamentul închisorii, care prevedea *inter alia* modul de distribuire a corespondenței reclamantului (a se vedea paragraful 17 de mai sus). Deși atât legislația veche, cât și cea nouă prevedea posibilitatea de a deschide corespondența deținuților în anumite condiții, Curtea observă că procedura stabilită de legislație nu a fost respectată în cazul reclamantului. În special, Guvernul nu a prezentat nicio probă că o instanță judecătorească a autorizat deschiderea oricărei din scrisorile la care s-a făcut referire mai sus, ceea ce constituia o condiție esențială pentru deschiderea corespondenței (a se vedea paragrafele 45 și 98 de mai sus).

104. Rezultă că deschiderea corespondenței reclamantului fără autorizarea unei instanțe judecătorești a fost efectuată cu încălcarea legislației și, prin urmare, nu a fost „prevăzută de lege”, în sensul articolului 8 al Convenției. În lumina acestei constatări, Curtea nu consideră necesar să verifice dacă ingerința a fost necesară într-o societate democratică. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 8 al Convenției în ceea ce privește cenzurarea corespondenței reclamantului.

B. Pretinsa omisiune de a asigura condiții acceptabile pentru întreveneri cu familia reclamantului

105. Reclamantul a mai pretins că dreptul său de a se întâlni cu rudele sale și cu prietena sa a fost grav restricționat. În special, lui nu i s-a permis să aibă vreun contact fizic cu ei, cu excepția câtorva ocazii, și el a trebuit să comunice cu ei printr-un perete de sticlă. Faptul că el a trebuit să stea în una

din cele cinci cabine din sticlă situate una lângă alta a însemnat că intimitatea era imposibilă.

106. Guvernul a declarat că reclamantul nu avea nicio relație de familie cu soția și copilul său, deoarece în 2002 el a solicitat divorțul și custodia fiului său. Toate cererile sale de a se întâlni cu prietena sa și cu copilul său au fost satisfăcute, inclusiv întâlnirile cu ei într-o cameră separată pentru perioade lungi de timp, așa cum este dovedit de aprobările pentru astfel de întâlniri la diferite date în 2004. În plus, peretele de sticlă în cabinele de sticlă pentru „vizite scurte” era necesar din motive de securitate și nu împiedica comunicarea liberă între ei.

107. Curtea reiterează că orice detenție, care este legală în sensul articolului 5 al Convenției, impune prin însăși natura sa limite asupra vieții private și de familie și că un anumit control asupra contactelor deținuților cu lumea din afară este necesar și nu este în sine incompatibil cu Convenția (a se vedea *Van der Ven v. the Netherlands*, nr. 50901/99, § 68, ECHR 2003-II). Totuși, deținuții „continuă să beneficieze de toate drepturile și libertățile fundamentale garantate de Convenție, cu excepția dreptului la libertate” (*Hirst v. the United Kingdom (nr. 2)* [GC], nr. 74025/01, § 69, ECHR 2005-...). Mai mult, constituie un element esențial al dreptului deținutului la respectarea vieții de familie ca administrația închisorii să-l sprijine în menținerea contactelor cu familia sa (a se vedea *Messina v. Italy (nr. 2)*, citată mai sus, § 61). Cu respectarea măsurilor de securitate necesare, deținuților trebuie să li se permită să se întâlnească nu doar cu rudele lor, dar și cu alte persoane care doresc să-i viziteze (a se vedea paragraful 48 de mai sus). *In fine*, Curtea reiterează că constituie „un element esențial atât al vieții private, cât și al reabilitării deținuților ca contactul lor cu lumea din afară să fie menținut pe cât acest lucru este posibil, pentru a facilita reintegrarea lor în societate după eliberare și acest lucru se efectuează, spre exemplu, prin asigurarea condițiilor pentru vizite pentru prietenii deținuților și prin permisiunea de a corespunde cu ei și cu alte persoane” (*X. v. the United Kingdom*, nr. 9054/80, D.R. 30, p. 113). Rezultă că vizitele prietenei reclamantului și fiicei ei, precum și a surorii lui, cad sub incidența protecției articolului 8 al Convenției.

108. Curtea va verifica respectarea măsurilor luate față de reclamant în baza testului său obișnuit (a se vedea paragraful 99 de mai sus).

1. Dacă a avut loc o ingerință în drepturile reclamantului garantate de articolul 8 al Convenției

109. Deși Guvernul nu a prezentat nicio probă cu privire la declarația sa precum că în 2003 au fost permise întâlniri într-o cameră separată, reclamantul, pe de altă parte, a prezentat ca probă un exemplu că o întâlnire cu prietena sa și cu sora lui a fost refuzată fără motive (a se vedea paragraful 35 de mai sus).

110. Mai mult, în timpul procedurilor pe care reclamantul le-a inițiat în fața instanțelor judecătorești naționale, niciuna dintre autoritățile implicate nu au declarat că reclamantului i s-a permis să se întâlnească cu vizitatorii săi într-o cameră separată. Mai degrabă, ele au susținut că astfel de întâlniri nu erau permise de regulamentul închisorii și că peretele de sticlă a fost necesar din motive de securitate, argument acceptat de către instanțele judecătorești (a se vedea paragraful 36 de mai sus).

111. Curtea conchide că cel puțin pe parcursul anului 2003 reclamantului i-au fost refuzate întâlniri cu sora sa și cu prietena sa, care să aibă loc într-o cameră separată și că ei au trebuit să se întâlnească în una dintre cabinele din sticlă, el fiind separat de vizitatorii săi printr-un perete de sticlă. Prin urmare, a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului de a se întâlni cu vizitatorii săi în condiții de intimitate.

2. Dacă ingerința a fost „prevăzută de lege”

112. Curtea notează că Guvernul nu s-a referit la niciun act legal care să constituie baza pentru instalarea unui perete de sticlă în cabina pentru întâlnirile dintre deținuți și vizitatorii lor. Prevederea care ar putea fi considerată ca autorizând o astfel de măsură, conținută în articolul 19 alin. 3 al Legii cu privire la arestarea preventivă (a se vedea paragraful 40 de mai sus), prevede următoarele: „întrevederea acordată prevenitului are loc sub controlul administrației locului de arest preventiv.” Curtea consideră că această prevedere este foarte generală, iar în regulamentul închisorii nu este prevăzută nicio altă precizare, ci doar se repetă această prevedere.

113. Se pare că niciun alt act oficial nu conține detalii cu privire la semnificația frazei, care ar sugera că administrației fiecărui izolator i-a fost dată o discreție foarte largă în ceea ce privește modalitatea specifică de a efectua controlul asupra întâlnirilor. Respingând pretențiile reclamantului, administrația închisorii s-a bazat pe articolul 53 alin. 4 al Regulamentului Închisorii nr. 13, document care nu a fost prezentat Curții și care nu a fost niciodată menționat de către instanțele judecătorești naționale. În lumina celor de mai sus și având în vedere că regulamentul închisorii nu a fost publicat (a se vedea paragraful 17 de mai sus), există motive de a considera că Regulamentul Închisorii nr. 13 (presumând că nu este același document ca și regulamentul penitenciar), de asemenea nu a fost un document disponibil publicului.

114. Deși faptele de mai sus sugerează în mod clar că ingerința în drepturile reclamantului nu a fost prevăzută de lege, în sensul articolului 8 § 2 al Convenției, Curtea consideră că, în lumina constatărilor sale de mai jos, ea nu trebuie să se expună în mod definitiv asupra acestei chestiuni.

3. Dacă ingerința a urmărit un scop legitim

115. Curtea consideră că limitările asupra modului de menținere a contactelor cu lumea din afară, inclusiv instalarea barierelor fizice, cum ar fi un perete de sticlă, ar putea urmări scopul legitim de a proteja siguranța publică și a preveni faptele penale, în sensul paragrafului 2 al articolului 8 al Convenției.

4. Dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică”

116. Curtea notează că Guvernul s-a bazat pe motive de securitate pentru a justifica necesitatea de a separa reclamantul de vizitatorii săi printr-un perete de sticlă. Acesta a fost și motivul invocat de către instanțele judecătorești naționale pentru respingerea pretenției reclamantului.

117. Curtea observă că instanțele judecătorești naționale nu au făcut nicio încercare pentru a stabili natura chestiunilor de securitate în cazul concret al reclamantului. Instanțele judecătorești s-au limitat la o aparentă necesitate generală de a asigura siguranța deținuților și a vizitatorilor. Curtea notează că reclamantul a fost acuzat de escrocherie (a se vedea paragraful 7 de mai sus). În absența oricărui risc de complicitate, săvârșirea unei noi infracțiuni sau a evadării, în mod rezonabil, se poate considera că permisiunea reclamantului de a se întâlni cu vizitatorii săi nu ar fi creat un risc pentru securitate. Această concluzie este confirmată prin faptul că reclamantul i s-au permis astfel de vizite de mai multe ori în 2004 (a se vedea paragraful 106 de mai sus) și nu s-a pretins faptul că personalitatea reclamantului sau alte circumstanțe relevante din 2003 s-au schimbat drastic în 2004.

118. Deși pot fi cazuri când restricțiile asupra contactelor unui deținut cu lumea din afară ar putea fi necesare, acest lucru nu este valabil în această cauză. Autoritățile nu au prezentat nicio probă cu privire la vreun pericol prezentat de reclamant, iar ulterior au confirmat că nu a existat niciun astfel de pericol prin faptul că i s-a permis să se întâlnească cu vizitatorii săi în condiții de intimitate în 2004. Faptul că instanțele judecătorești au permis astfel de întâlniri (a se vedea paragraful 37 de mai sus) confirmă, de asemenea, această concluzie. Pe de altă parte, efectul perioadei lungi de timp (cel puțin un an în 2003) pe parcursul căreia reclamantul nu a putut să aibă niciun contact fizic cu vizitatorii săi, faptul că el putea să mențină relația cu ei doar prin corespondență și prin întâlnirile cu ei în închisoare (a se vedea paragraful 37 de mai sus) și barierele fizice pentru discuția liberă create de cabina de sticlă nu pot fi ignorate (a se vedea constatările CPT, paragraful 47 de mai sus, și pretențiile necontestate ale reclamantului cu privire la lipsa intimității în cele cinci cabine situate una lângă alta, la care s-a făcut referire în paragraful 105 de mai sus). În absența oricărei necesități dovedite pentru astfel de restricții a drepturilor reclamantului, autoritățile naționale nu au asigurat un echilibru just între scopurile invocate și drepturile reclamantului garantate de articolul 8.

119. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 8 al Convenției și în această privință.

V. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 10 AL CONVENȚIEI

120. Reclamantul s-a plâns de omisiunea administrației închisorii de a-i acorda acces la regulamentul închisorii, un document care nu a fost publicat, chiar dacă acesta se referea la mai multe dintre drepturile sale.

121. Guvernul nu a fost de acord și a susținut că articolul 10 nu era aplicabil. În orice caz, reclamantului i s-a trimis o copie a regulamentului închisorii în decembrie 2003 și, prin urmare, el nu era victimă a unei încălcări a drepturilor sale.

122. Curtea consideră că, în această cauză, ea nu trebuie să decidă dacă articolul 10 ar putea fi interpretat ca cerând autorităților să asigure accesul reclamantului la informații cum ar fi regulamentul închisorii. În măsura în care o astfel de informație era vitală pentru protejarea drepturilor reclamantului, cum ar fi cele garantate de articolele 3 și 8 ale Convenției, omisiunea autorităților de a acorda reclamantului o copie a regulamentului închisorii a fost luată în considerație atunci când au fost examinate pretențiile lui formulate în temeiul acelor articole.

Prin urmare, Curtea nu consideră necesar de a examina această pretenție separat.

VI. APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

123. Articolul 41 al Convenției prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înalțelor Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

A. Prejudiciu

124. Reclamantul a pretins EUR 81,800 cu titlu de compensații pentru prejudiciul moral cauzat prin preținsele încălcări ale drepturilor sale, inclusiv EUR 50,000 pentru violarea articolului 3, EUR 24,800 pentru violarea articolului 6 și EUR 7,000 pentru violarea articolului 8 al Convenției. El s-a bazat pe jurisprudența Curții cu privire la articolele menționate mai sus.

125. Guvernul nu a fost de acord cu suma pretinsă de reclamant și a susținut că reclamantul nu a dovedit violarea niciunui articol din Convenție și nu a prezentat nicio probă cu privire la prejudiciul moral. El a considerat irelevantă jurisprudența invocată de reclamant, deoarece acele cauze s-au referit la situații diferite, iar compensațiile acordate de Curte în acele cauze au reflectat constatarea unei violări a mai multor articole din Convenție.

126. Curtea reamintește că în această cauză ea a constatat violări grave ale articolelor 3, 6 și 8 ale Convenției, cea mai importantă fiind tortura. Hotărând în bază echitabilă, Curtea acordă reclamantului EUR 20,000 cu titlu de compensații pentru prejudiciul moral (a se vedea *Nevmerzhitsky*, citată mai sus, § 145; *Holomiov*, citată mai, § 155).

B. Costuri și cheltuieli

127. Reclamantul a pretins EUR 3,136 cu titlu de costuri și cheltuieli, sumă care includea EUR 3,000 pentru reprezentarea juridică. În susținerea pretențiilor sale, el a prezentat un contract încheiat cu reprezentantul său și o listă detaliată a orelor lucrate asupra cauzei, care confirma că reprezentantul său a lucrat 50 de ore, costul orei de lucru fiind de EUR 60.

128. Guvernul a contestat necesitatea de a lucra 50 de ore asupra cauzei și a notat că reclamantul a fost reprezentat doar după comunicarea către Guvern a cererii. Mai mult, sumele cerute erau nerezonabil de mari și nu a existat nicio probă că reclamantul le-a plătit de fapt reprezentantului său. Mai mult, reprezentantul era membru al unei organizații non-guvernamentale non-profit și trebuia să lucreze gratuit.

129. Curtea reamintește că, pentru ca costurile și cheltuielile să fie rambursate în temeiul articolului 41, trebuie stabilit dacă ele au fost realmente angajate, necesare și rezonabile ca mărime (a se vedea, spre exemplu, *Ostrovar v. Moldova*, citată mai sus, § 21).

130. În această cauză, având în vedere lista detaliată prezentată de reclamant, criteriile de mai sus, complexitatea cauzei și lucrul efectuat de avocatul reclamantului, care l-a reprezentat pe reclamant doar după ce această cauză a fost comunicată, Curtea acordă reclamantului EUR 2,000 cu titlu de costuri și cheltuieli, din care sunt deduse EUR 850, sumă care a fost primită de la Consiliul Europei cu titlu de asistență judiciară, plus orice taxă pe valoare adăugată care ar putea fi percepută (a se vedea *Nevmerzhitsky*, citată mai sus, § 149).

C. Dobânda de întârziere

131. Curtea consideră că este corespunzător ca dobânda de întârziere să fie calculată în funcție de rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană, la care vor fi adăugate trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Declară* cererea admisibilă;

2. *Hotărăște* că a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției în ceea ce privește condițiile de detenție a reclamantului;
3. *Hotărăște* că a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției în ceea ce privește alimentarea silită a reclamantului și modul în care aceasta a fost efectuată;
4. *Hotărăște* că a avut loc o violare a articolului 6 al Convenției în ceea ce privește refuzul de a examina recursul reclamantului pe motiv de neplată a taxei de stat;
5. *Hotărăște* că a avut loc o violare a articolului 8 al Convenției ca rezultat al cenzurării corespondenței sale;
6. *Hotărăște* că a avut loc o violare a articolului 8 al Convenției în ceea ce privește condițiile în care reclamantul a trebuit să se întâlnească cu vizitatorii săi în închisoare;
7. *Hotărăște* că nu este necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul articolului 10 al Convenției;
8. *Hotărăște*
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data la care această hotărâre devine definitivă în conformitate cu articolul 44 § 2 al Convenției următoarele sume, care să fie convertite în valuta națională a statului pârât conform ratei aplicabile la data executării hotărârii:
 - (i) EUR 20,000 (douăzeci mii euro) cu titlu de prejudiciu moral;
 - (ii) EUR 1,150 (o mie o sută cincizeci euro) cu titlu de costuri și cheltuieli;
 - (iii) orice taxă care poate fi percepută la sumele de mai sus;
 - (b) că, de la expirarea celor trei luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o dobândă la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente;
9. *Respinge* restul pretențiilor reclamantului cu privire la satisfacția echitabilă.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 19 iunie 2007, în conformitate cu articolul 77 §§ 2 și 3 al Regulamentului Curții.

Fatoș ARACI
Grefier adjunct

Nicolas BRATZA
Președinte